

## FRÁSÖGN

af fundi þingmannanefndar og ráðherra EFTA í Bern 27. júní 2016.

Í Bern var haldinn hefðbundinn sumarfundur þingmannanefndar og ráðherra EFTA auk þess sem þingmannanefndin hélt fund með ráðgjafanefnd EFTA og eiginlegan nefndarfund. Af hálfu Íslandsdeildar sóttu fundina Guðlaugur Þór Þórðarson formaður, Árni Páll Árnason og Vilhjálmur Bjarnason auk Stígs Stefánssonar ritara.

Fundirnir fóru fram fjórum dögum eftir þjóðaratkvæðagreiðslu í Bretlandi þar sem meiri hluti kjósenda studdi úrsögn Bretlands úr ESB, svokallað Brexit. Báru umræður á fundunum þess merki en mikið var fjallað um tengsl EFTA og Bretlands við brotthvarf þess síðarnefnda úr Evrópusambandinu.

Á fundi þingmanna og ráðherra EFTA var að venju annars vegar fjallað um fríverslunarmál og hins vegar um EES. Johann N. Schneider-Ammann, efnahagsráðherra Sviss, fór yfir stöðu fríverslunarviðræðna EFTA sem hefur 27 gilda fríverslunarsamninga sem taka til 38 ríkja. Fyrr á árinu var fríverslunarsamningur undirritaður við Filippseyjar og á fundinum í Bern var samningur við Georgíu einnig undirritaður. Miklum krafti hefur verið veitt í að byggja upp fríverslunarnet EFTA í Asíu og eiga samtökin nú í viðræðum við Indland, Indónesíu, Malasíu og Víetnam. Eftir hlé í kjölfar kosninga á Indlandi árið 2014 standa vonir til þess að viðræður hefjist að nýju. Viðræður lágu niðri eftir kosningar í Indónesíu sama ár en var fram haldið í maí sl. Þá hefur verið góður gangur í viðræðum við Malasíu. Hvað aðra heimshluta snertir liggja fríverslunarviðræður niðri við tollabandalag Rússlands, Kasakstans og Hvíta-Rússlands vegna átakanna í Úkraínu. Ákveðið var á fundinum í Bern að hefja viðræður við Ekvador. Þá var fjallað um uppfærslu á eldri fríverslunarsamningum en slíkar uppfærslur snúa einkum að því að samningar sem áður tóku einungis til vöruviðskipta taki einnig til þjónustuviðskipta, fjárfestinga, opinberra innkaupa og hugverkaréttinda. Slíkar viðræður fara nú fram við Mexíkó og til skoðunar er að hefja viðræður við Kanada.

Á fundi þingmanna og ráðherra kom fram að leita þarf nýrra lausna á viðskiptum EFTA við Bretland þegar landið gengur úr ESB þar sem núverandi viðskiptasamband aðilanna grundvallast á EES-samningnum. Bretland er sérlega mikilvægt viðskiptaland EFTA-ríkjanna og er til að mynda stærsti viðskiptaaðili bæði Íslands og Noregs innan ESB. Það er því forgangsmál að halda góðu viðskiptasambandi við Bretland og verður unnið að því samhliða viðræðum Bretlands og ESB um útgönguskilmála úr sambandinu svo ekki myndist tómarúm þegar útganga Bretlands verður að veruleika. Það er nauðsynlegt til að EFTA-ríkin haldi samkeppnishæfni sinni. Þá var nokkuð rætt um ólíkar sviðsmyndir útgöngu Bretlands úr ESB, m.a. möguleika á einhvers konar samstarfi og jafnvel aðild Bretlands að EFTA.

Þegar kom að umræðu um málefni EES á fundi þingmanna og ráðherra EFTA var einkum fjallað um upptöku gerða um evrópskar eftirlitsstofnanir á fjármálamarkaði í EES-samninginn. Samkomulag náðist á fundi fjármálaráðherra EES/EFTA-ríkjanna og ESB í október 2014 sem felur í sér að allar bindandi ákvarðanir gagnvart EES/EFTA-ríkjunum þremur, Íslandi, Noregi og Liechtenstein, verða teknar af Eftirlitsstofnun EFTA (ESA) og að hægt verður að bera þær undir EFTA-dómstólinn. Með þessu móti samræmist slíkt eftirlitskerfi tveggja stöðu kerfi EES-samningsins. Þjóðþing Noregs og Liechtenstein hafa þegar samþykkt að gerðirnar verði teknar upp í EES-samninginn en þingsályktunartillaga um slíkt samþykki liggur fyrir Alþingi.

Á fundi þingmannanefndar EFTA var farið yfir það ferli sem bíður Bretlands í kjölfar ákvörðunar um Brexit og flutti Cenni Najy frá Genfarháskóla framsögu. Frá því Bretland virkjar 50. gr. Lissabonsáttmálans hafa Bretland og ESB 24 mánuði til þess að koma sér saman um útgönguskilmála Bretlands, þ.e. hvernig samskiptum Bretlands og ESB verður háttað eftir útgöngu. Náist ekki samkomulag gilda reglur Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar (WTO) um

viðskipti aðilanna. Mögulegt er að framlengja 24 mánaða frestinn en einungis með samþykki beggja samningsaðila. Ef annað verður ekki ákveðið verður útgöngusamningurinn svokallaður blandaður samningur (e. mixed agreement) sem kallar á að hvert og eitt aðildarríki ESB verður að samþykkja hann. Bretland verður meðhöndlað af ESB eins og ríki utan sambandsins meðan á viðræðunum stendur. Ríki sem yfirgefur ESB gengur jafnframt út úr sameiginlegu viðskiptastefnu sambandsins og þar með neti fríverslunarsamninga ESB sem nær til rúmlega 50 ríkja. Viðskiptastefna Bretlands fer því á byrjunarreit og semja þarf um viðskiptakjör við fjölda ríkja og ríkjahópa til að varðveita samkeppnishæfni Bretlands. Najy taldi þrjá meginmöguleika vera fyrir hendi fyrir framtíðarskipan sambands Bretlands við ESB, í fyrsta lagi á grunni WTO-reglna eins og vísað var til að framan, í öðru lagi aðild að EES og í þriðja lagi tvíhliða samning við ESB á svipuðum nótum og Sviss. Najy taldi EFTA/EES-aðild fjarlægjan kost en jafnframt að samningur um aðgang einstakra atvinnugreina að innri markaðnum eins og gildi um Sviss yrði erfiður í framkvæmd. Þá væri það skýrt af hálfu ESB að aðgangur fengist ekki að innri markaðnum nema gegn frjálstri för vinnuafls en ESB og Sviss eiga einmitt í deilum um frjálsa för fólks eftir að ákveðið var í þjóðaratkvæðagreiðslu í Sviss árið 2014 að takmarka aðflutning erlendra borgara þvert á samkomulag við ESB. Þegar öllu er á botninn hvolft mundi slæmur útgöngusamningur skilja Bretland eftir einangrað í Evrópu en góður samningur gæti haft dómínóáhrif á önnur ríki ESB þar sem aukins óþols gætir gagnvart sambandinu.

Á sameiginlegum fundi þingmannanefndar og ráðgjafanefndar EFTA var fjallað um svæðisbundna hagfræði og stjórnmal viðskipta (e. Geo-Economics and Geo-Politics of Trade) og flutti Koen Berden framsögu. Á síðustu áratugum hefur sú grundvallarbreyting orðið að flóknar hátaeknivörur eru ekki lengur framleiddar í einstökum ríkjum heldur settar saman úr hlutum sem framleiddir eru í mörgum ríkjum. Um 80% heimsviðskipta er þannig ófullbúin vara eða vöruhlutar. Sem dæmi má taka að íhlutir venjulegrar Boeingþotu koma frá fjölda fyrirtækja frá fjórum heimsálfum. Samhliða þessari þróun og stöðnun hjá Alþjóðaviðskiptastofnuninni hefur mikil aukning orðið í gerð fríverslunarsamninga frá árinu 1990. Mikilvæg breyting á síðustu árum eru víðtækir samningar margra ríkja í stað eldri hefðbundinna tvíhliða samninga. TPP-samningur 12 ríkja yfir Kyrrahafið sem undirritaður var í október 2015 er þekktastur auk yfirstandandi fríverslunarviðræðna ESB og Bandaríkjanna, TTIP, og viðræðna þróaðra iðnríkja um aukið frelsi í þjónustuviðskiptum, TiSA. Aðrir áberandi ferlar eru CETA-samningur ESB og Kanada sem bíður fullgildingar, fríverslunarviðræður ESB og Japan og svokallaðar RCEP-viðræður ríkja Austur-Asíu, Suðaustur-Asíu og Eyjaálfa. Bandaríkin, ESB, Japan og Kanada eiga oftast aðild að þessum risasamningum en Rússland, Kína og EFTA standa utan þeirra. Víðtækir marghliða viðskiptasamningar geta sett fordæmi og reglur fyrir framtíðarþróun í viðskiptum sem hugsanlega yrðu teknar upp af WTO síðar. EFTA-ríkin taka þátt í TiSA-viðræðunum um þjónustuviðskipti og fylgjast grannst með TTIP-viðræðum ESB og Bandaríkjanna án þess að vera þátttakendur eða hafa þar bein áhrif. Hvort umfangsmiklir marghliða viðskiptasamningar verði opnir utanaðkomandi ríkjum er því ekki á hendi EFTA en ef slík opnun býðst þurfa EFTA-ríkin að meta hvort slík aðild þjónar hagsmunum þeirra.

Frekari upplýsingar má nálgast hjá ritara Íslandsdeildar og á vefsvæðinu [www.efta.int](http://www.efta.int).